

TÜRKİYE'DE VERGİ MÜFETTİŞLERİ PERSPEKTİFİNDEN VERGİ DENETİMİNDE SORUNLAR: İSTANBUL, TEKİRDAĞ, EDİRNE VE KIRKLARELİ'DEN BULGULAR

Prof. Dr. İbrahim ORGAN

Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
iorgan@pau.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Fatih ÇAVDAR

Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
fatihcavdar@trakya.edu.tr

Öz

Ülkemizde vergi denetimi alanında yaşanan sorunları vergi müfettişleri açısından değerlendirdiğimizde, denetim faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yapılmasını engelleyen birçok faktör olduğu görülmektedir. Vergi denetimi alanında yaşanan sorunlar; idari (yönetmel) sorunlar, personel sorunları ve diğer sorunlar olarak üç grupta ele alındığında, idari ve personel sorunları ile daha çok denetim elemanları karşı karşıya gelmektedir.

Çalışmanın amacı, ülkemizde vergi denetimi alanında yaşanan sorunları, vergi müfettişlerine yönelik Ocak 2016 - Mart 2016 tarihlerinde gerçekleştirilen anket çalışması yardımıyla tespit etmektir. Diğer bir ifadeyle, vergi müfettişlerinin vergi denetimi hakkındaki düşünce ve tutumlarının tespiti ve vergi denetimlerinden nasıl etkilendiklerinin belirlenmesidir. Ayrıca, denetim elemanlarının karşılaştığı sorunlar da tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda, çalışmada; güvenilirlik ve geçerlilik analizi, sıklık analizi, T Testi ve ANOVA Testi gibi çeşitli analiz yöntemleri kullanılmıştır.

Gerçekleştirilen analizler sonucunda; bilgi iletişim teknolojilerinden yeterince yararlanılmadığı, denetim elemanlarının alanlarında uzmanlaşmasına engel olacak etkenlerin bulunduğu, denetim elemanı sayısının yetersiz olduğu, denetim elemanlarının dış etkilere karşı korumasız olduğu ve denetim elemanlarının maddi ve manevi anlamda yeterli destek alamadıkları gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Denetimi, Vergi Müfettişleri.

PROBLEMS ON TAX AUDIT IN TURKEY FROM TAX INSPECTORS' PERSPECTIVE: EVIDENCE FROM İSTANBUL, TEKİRDAĞ, EDİRNE AND KIRKLARELİ

Abstract

When we consider the problems experienced in the field of tax audit in our country in terms of tax inspectors, it appears that there are many factors preventing the audit activities from being carried out efficiently and sufficiently. Problems in the field of tax audit, which can be evaluated in three groups as of administrative (managerial) problems, personnel problems, and other problems, audit staff is more liable to face with administrative and personnel problems.

The aim of the study is to identify the problems experienced in the field of tax audit in our country with the help of the questionnaire study for tax inspectors conducted between January 2016 and March 2016. In other words, it is the determination of tax inspectors' thoughts and attitudes about tax audit and how they are affected by tax audits. It will also try to identify

problems faced by auditors. In this context, analysis methods such as reliability and validity analysis, frequency analysis, T-test and ANOVA test has been used in the study.

As a result of the analyzes it has been achieved that the informational communication technologies haven't been utilized sufficiently; there are many factors bringing obstacles to the specialization of supervisors in their fields; the number of supervisors is insufficient; the supervisory staff is not protected against external influences and supervisory personnel do not receive sufficient support in terms of material and moral sense.

Keywords: Tax Audit, Tax Inspectors.

1. Giriş

Devletlerin kamu hizmetlerini sürekli olarak ve en iyi şekilde yerine getirebilmesi için en önemli koşul, yeterli ve sürekliliği olan finansman kaynaklarına sahip olmalarıdır. Devletlerin finansman kaynakları göz önünde bulundurulduğunda, bu kaynakların en önemlisini vergi gelirleri oluşturmaktadır. Vergiler, devletin kamu harcamalarının finansmanını karşılamak amacıyla kişi ve kurumlardan ödeme güçlerine göre karşılıksız, zorunlu ve kanunlara dayalı olarak aldığı ekonomik değerlerdir. Bu bağlamda, vergi gelirlerinin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Ülkemizdeki vergilerin büyük bir kısmına uygulanmakta olan beyan esasında mükellefler aktif bir rol oynamaktadır. Mükelleflerin kendilerine ait bilgileri en iyi kendileri bileceği düşüncesine dayanan bu esasın başarısı, mükellefler tarafından verilen beyannamelerdeki bilgilerin gerçeğe uygun olmasına bağlıdır. Beyan esası yapısı gereği bir takım riskler içerdiğinden, mükellefler tarafından beyan edilen bilgilerin gerçeği yansıtmayı yansıtmadığı büyük önem taşımaktadır. (Ergen ve Kılınçkaya, 2014: 297). Bu noktada mükellefler tarafından verilen beyanların gerçeğe uygun olup olmadığı etkin bir vergi denetim sistemi ile ortaya çıkarılmaktadır. Beyan esasının yaygın olduğu vergi sistemlerinde vergi denetimi, sistemin ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır.

Ülkemizde vergi denetimi alanında birçok sorunla karşılaşılma birlikte, bu çalışmada vergi denetimi alanında yaşanan sorunlar; idari (yönetmel) sorunlar, personel sorunları ve denetimde etkinliği ve verimliliği azaltan diğer sorunlar olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu bağlamda, diğer sorunlar olarak nitelendirilen; vergi mevzuatından kaynaklanan sorunlar, vergi bilincinin düşük düzeyde olması, belge düzeninin tam olarak yerleşmemesi, uzlaşma ve af müesseselerinin varlığı, vergi sisteminde beyan esasının tam uygulanamayışı, vergi cezalarının uygulanmaması, vergi güvenlik müesseselerinin yokluğu ve vergi incelemeleri sürecinde mükellef haklarının yeterince gözetilmemesi gibi sorunlarla vergi mükellefleri karşılaşmaktadır (Organ, 2008: 172-175; Acar ve Merter, 2004: 8-13). Buna karşılık, vergi denetiminde çok başlılık, vergi incelemelerinde teknolojiyen yeterince yararlanılmaması, vergi denetiminde planlama ve

koordinasyon eksikliği, iç ve dış denetimin birbirinden ayrılmamış olması ve denetim birimleri arasındaki yetki sınırlarının belirsizliği gibi vergi idaresinin idari yapısından kaynaklanan idari sorunlar ile denetim elemanları sayısının yetersizliği, maddi ve manevi motivasyon eksikliği, vergi denetim elemanlarının dış etkilere maruz kalması ve vergi denetim elemanı erozyonu gibi personel sorunları ile de denetim elemanları yüz yüze gelmektedir (Sarılı, 2003: 119-143).

Denetim birimlerinin ayrı ayrı örgütlenmesi vergi denetiminde etkinlik ve verimliliği ortadan kaldırdığı gibi vergi denetiminden beklenen olumlu sonuçların alınamaması sonucunu da doğurmaktadır (Organ, 2008: 150). Diğer bir ifadeyle, vergi denetimindeki çok başlılık vergi denetiminin etkinliğini olumsuz olarak etkilemektedir.

Vergi denetiminde etkinliğin ve verimliliğin sağlanabilmesi için vergi incelemelerinde teknolojiden yeterince yararlanılmaması gerekmektedir. Bilgisayarların denetim süreci içerisinde kullanılması, denetimi daha güçlü ve etkin kılmaktadır. Güçlü bir vergi idaresinin kurulabilmesi ve mükelleflerin bu idarenin etkinliğine, güvenilirliğine ve verimliliğine inanması, ancak, vergi idaresinin tam olarak otomasyona geçmesi ile mümkün olabilecektir (Karyağdı, 2001: 101).

Vergi müfettişlerinin yaşadığı sorunların bir diğeri ise vergi denetiminde planlama ve koordinasyon eksikliğidir. Benzer görev ve yetkilere sahip vergi denetim birimlerinin aralarındaki koordinasyon eksikliği, bazı sektör ve mükellef gruplarının sürekli denetim baskısı altında tutulmasına, bazı sektör ve mükellef gruplarının ise hiçbir denetime tabi tutulmamasına dolayısıyla denetim savurganlığı ve denetim mükerrerliğine yol açmaktaydı (Sarılı, 2003a: 120). Bu durum ise, vergi denetiminde planlama ve koordinasyon eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

Vergi denetimi alanında yaşanan sorunların bir diğeri de; idarenin hukuka ve performans ölçütlerine uygun çalışmalarının denetlenmesi anlamına gelen “iç denetim” ile vergi mükelleflerinin faaliyetlerinin denetlenmesi anlamına gelen “dış denetim” fonksiyonlarının birbirinden ayrılmamış olması ve denetimde uzmanlaşmaya gidilememesidir (Gerçek vd., 2006: 16). Diğer bir ifadeyle, vergi denetimi alanında yaşanan bu sorun maliye müfettişleri, gelirler kontrolörleri, hesap uzmanları ve vergi denetmeleri gibi vergi incelemesine yetkili olanların hem vergi incelemesi hem de teftiş ve soruşturma yetkisinin bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de vergi denetim birimleri arasında iş bölümü ve uzmanlaşma esaslarını gözetilen bir yetki belirlemesi yapılmamış olduğundan, inceleme yetkisi konusunda herhangi bir farklılaşma bulunmamaktaydı. Vergi denetim birimleri; mükellef büyüklükleri, sektörel

farklılıklar veya kaçakçılık suçları gibi konularda uzmanlaşmaya dayalı yetki ve görev ayrımlarına göre değil, il veya ülke çapında denetim yapabilmeyi esas alan bir yetki ve görev dağılımına sahipti. Bu durum, tüm denetim birimlerinin görev alanları dahilindeki bütün işlem ve faaliyetleri inceleyebilmeleri anlamına gelmekteydi (Organ, 2008: 156). Diğer bir ifadeyle, hem merkezi denetim elemanlarının hem de taşra denetim elemanlarının görev, yetki ve sorumluluk alanlarının belirsiz olması, aynı görev için farklı birimlere ait denetim elemanlarının görevlendirilmesi etkin ve verimli bir denetimin yapılmasına engel olmaktadır.

Ülkemizde vergi denetim görevinde yer alan denetim elemanları gerek ciddi sınavlardan geçerek mesleğe alınmaları gerekse mesleğe alındıktan sonra aldıkları kaliteli hizmet içi eğitim sayesinde mesleki nitelikleri kazanmaktadırlar. Buradaki vergi denetimi ile ilgili sorun nitelikli eleman sayısının azlığından kaynaklanmaktadır (Organ, 2008: 158). Diğer bir ifadeyle, etkin ve verimli vergi denetimi için vergi denetim elemanlarının, sadece nitelikleri itibarıyla değil, sayısal olarak da yeterli olması gerekmektedir (Gerçek, Sarılı ve Tezcan, 2006: 13).

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı (VDKB)'de yılların bilgi birikimi ve deneyimleriyle oluşmuş kurumsal kültürün ve etik değerlerin genç kuşaklara aktarılmasında önemli rol üstlenecek kıdemli denetim elemanları olduğu kadar fazla sayıda istihdam edilmeli ve söz konusu denetim elemanları maddi ve manevi açıdan motivasyon edilmelidir (Gökmen, 2012: 12). Denetim elemanlarının maddi ve manevi anlamda yaşadıkları motivasyon eksikliği gerçekleştirilen denetimlerin etkin ve verimli bir şekilde yapılmasına engel olmaktadır.

Vergi denetim elemanları gerçekleştirdikleri incelemeler sırasında, çeşitli baskılara maruz kalabilmektedir. Öyle ki, yazılan inceleme raporlarının bazıları ortaya çıktığında, istenen sonuçları içermeyen raporlar gerektiğinde değiştirilmekte, eğer denetim elemanı raporu değiştirmezse inceleme başka bir denetim elemanına verilmekte ve istenen raporun hazırlanması sağlanmaktadır (Meriç, 2008).

Çalışmanın amacı, vergi müfettişlerinin vergi denetimlerinden nasıl etkilendiklerinin belirlenmesi ve denetimler esnasında karşılaştığı sorunların tespit edilerek, bu sorunlara bir çözüm önerisi getirilmesidir. Bu bağlamda, gerçekleştirilen anket çalışması sonucunda elde edilen verilere; güvenilirlik ve geçerlilik analizi, vergi müfettişlerinin tutum ve davranışlara belirlemeye yönelik olarak sıklık analizi, T testi ve ANOVA testi gibi çeşitli analiz yöntemleri uygulanmıştır.

2. Vergi Müfettişlerinin Vergi Denetimine Bakışı Üzerine Bir Anket Çalışması

Türkiye'de vergi müfettişlerinin vergi denetimine yönelik tutumlarının incelenebilmesi için, 35 sorudan oluşan ve İstanbul, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerinde 201 vergi

müfettişine yöneltilen bu araştırmanın amacı, vergi müfettişlerinin vergi denetimi hakkındaki düşünce ve tutumlarının tespiti ve vergi denetimlerinden nasıl etkilendiklerinin belirlenmesidir. Ayrıca, denetim elemanlarının karşılaştığı sorunlar da tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında, hazırlanan anketin ana kütesini de İstanbul, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerinde görevli denetim elemanları oluşturmaktadır. Aşağıdaki tablo da denetim elemanlarının grup başkanlıkları itibarıyla dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 1. Vergi Müfettişlerinin Grup Başkanlıkları İtibarıyla Dağılımı

Grup Başkanlığı		Vergi Başmüfettişi	Vergi Müfettişi	Vergi Müfettiş Yardımcısı	Toplam
Büyük Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlıkları	İstanbul	90	163	38	302
Organize Vergi Kaçakçılığı İle Mücadele Grup Başkanlıkları	İstanbul	12	38	-	50
Örtülü Sermaye, Transfer Fiyatlandırması ve Yurt Dışı Kazançlar Grup Başkanlıkları	İstanbul	11	25	-	36
Küçük ve Orta Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlıkları	Tekirdağ	-	25	33	58
Küçük ve Orta Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlıkları	Edirne	-	16	-	16
Küçük ve Orta Ölçekli Mükellefler Grup Başkanlıkları	Kırklareli	-	-	-	-
	Toplam	121	270	71	462

Kaynak: VDKB, 2015: 96-97.

Tablodan da görüleceği üzere, İstanbul, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerinde görev yapan toplam 462 denetim elemanı bulunmaktadır. Bunlarda 388’i İstanbul’da, 58’i Tekirdağ’da ve 16’sı Edirne’de görev yapmaktadır. Kırklareli ilinde görevli denetim elemanı bulunmamaktadır. Ancak, Edirne’deki denetim elemanlarından 3’ü Kırklareli’nde görevlendirilmiştir. Bu bağlamda, vergi müfettişlerine yönelik gerçekleştirilen araştırmanın ana kütesi 462’dir. Araştırmanın örneklemini İstanbul, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerinde görev yapan denetim elemanları oluşturmaktadır. Yapılması planlanan 250 anketin 201 tanesinden cevap alınabilmiştir. Geri dönüşüm oranı ise, % 80,4 olarak hesaplanmış ve bu oranın ana küteyi temsil edebileceği varsayılmıştır.

Vergi müfettişleri için hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde ankete katılan kişilerin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, yaş ile eski ve yeni unvanları gibi bilgilerin yer aldığı demografik bilgileri araştırılmıştır. İkinci bölümünde ise, vergi müfettişlerinin vergi denetimi alanında yaşadıkları sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket formunun ikinci bölümlerinde yer alan değişkenler katılımcıların tutumlarına yönelik oldukları için “Katılmıyorum, Kararsızım ve Katılıyorum” şeklinde olan 3’lü Likert Ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır.

3. Demografik Bulgular

Vergi müfettişlerinin vergi denetim hakkındaki düşünce ve tutumlarının tespiti amacıyla hazırlanan anket çalışması kapsamında, vergi müfettişlerinin vergi denetimine yönelik tutumları incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda vergi müfettişlerinin demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Vergi Müfettişlerinin; Cinsiyeti, Medeni Durumu, Yaş Grupları, Eğitim Düzeyi ve Unvanları ile Eski Unvanlarına Göre Dağılımları

		Sıklık	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	163	81,1
	Kadın	38	18,9
Medeni Durum	Evli	129	64,2
	Bekr	72	35,8
Yaş Grupları	18-25	19	9,5
	26-38	118	58,7
	39-51	54	26,9
	52-64	10	4,9
Eğitim Düzeyi	Lisans	146	72,6
	Yüksek Lisans	50	24,9
	Doktora	5	2,5
Unvan	Vergi Başmüfettişi	31	15,4
	Vergi Müfettişi	117	58,2
	Vergi Müfettiş Yardımcısı	53	26,4
	Maliye Başmüfettişi	10	5,0
	Baş Hesap Uzmanı	9	4,5
	Gelirler Başkontrolörü	11	5,5
	Maliye Müfettişi	32	15,9
Eski Unvan	Hesap Uzmanı	17	8,5
	Gelirler Kontrolörü	28	13,9
	Vergi Denetmeni	41	20,4
	Maliye Müfettiş Yardımcısı	5	2,5
	Hesap Uzmanı Yardımcısı	3	1,5
	Stajyer Gelirler Kontrolörü	2	1,0
	Vergi Denetmen Yardımcısı	7	3,5
	Vergi Müfettiş Yardımcısı	36	17,9

Ankete katılan vergi müfettişleri hakkında birkaç önemli istatistik ele alındığında, ankete katılanların % 81,1'i erkek, % 18,9'u bayanlardan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların beşte birinin kadın, beşte dördünün ise erkek olduğu söylenebilir. Katılımcıların medeni duruma göre dağılımı incelendiğinde ise; % 64,2'sinin evli, % 35,8'inin ise bekr olduğu görülmektedir.

Vergi müfettişlerinin % 9,5'i 18-25 yaş grubunda, % 58,7'si 26-38 yaş grubunda, % 26,9'u 39-51 yaş grubunda ve % 4,9'u 52-64 yaş grubunda yer almaktadır. Katılımcıların çoğunluğunu 26-38 ve 39-51 yaş grubunda bulunan vergi müfettişleri oluşturmaktadır. Katılımcıların % 72,6'sı lisans, % 24,9'u yüksek lisans ve % 2,5'inin doktora eğitim düzeyine sahiptir. Bu bağlamda, ankete katılan vergi mükelleflerinin büyük çoğunluğunu lisans mezunlarının oluşturduğu söylenebilir. Bu durum ise, genel olarak katılımcıların belli bir

eğitim düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların; % 15,4’ü vergi başmüfettişi, % 58,2’si vergi müfettişi ve % 26,4’ü vergi müfettiş yardımcısıdır. Bununla birlikte, ankete katılan vergi müfettişlerinin eski unvanları itibarıyla göz önünde bulundurulduğunda; % 5’inin maliye başmüfettişi, % 4,5’inin baş hesap uzmanı, % 5,5’inin gelirler başdenetçisi, % 15,9’unun maliye müfettişi, % 8,5’inin hesap uzmanı, % 13,9’unun gelirler kontrolörü, % 20,4’ünün vergi denetmeni, % 2,5’inin maliye müfettiş yardımcısı, %1,5’inin hesap uzmanı yardımcısı, % 1’inin stajyer gelirler kontrolörü ve % 3,5’inin ise vergi denetmeni yardımcısı olduğu görülmektedir. Ayrıca, ilk defa vergi müfettiş yardımcısı olanlarda bu sınıflandırmaya dahil edilmiş ve katılımcıların % 17,9’unu oluşturmaktadır.

4. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizleri

Faktör analizi, birbiriyle ilişkili çok sayıda değişkeni bir araya getirerek az sayıda kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı amaçlayan çok değişkenli bir istatistik olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk, 2002: 472). Çalışmadan elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett Küresellik (Sphericity) testi ile açıklanabilir. KMO testi sonucunda, değer 0.50’den düşük olması halinde faktör analizine devam edilemeyeceği yorumu yapılır (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2012: 207). Ayrıca, güvenilirlik analizinde sık kullanılan ve bir iç tutarlılık ölçütü olan Cronbach’s Alpha yöntemi, faktör altındaki soruların toplamdaki güvenilirlik seviyesini göstermektedir. Cronbach’s Alpha değerinin 0,70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Durmuş, Yurtkoru ve Çinko, 2011: 89).

KMO testine ilişkin değerler göz önünden bulundurulduğunda, KMO ölçütü 0,832 olarak hesaplanmıştır. Bu değere göre çalışmaya ait veri setinin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Faktör analizi yapabilmek için uygunluğu test eden bir diğer yöntem ise, Barlett Küresellik testidir. Değişkenler arasında ilişki olup olmadığını incelemek amacıyla kullanılan Barlett Küresellik testi sonuçlarının ($\chi^2=3144,089$; df:171; p=0,000; p<0,05) anlamlı olduğu ve faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, veri setinin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach’s Alpha testi yapılmıştır. Bu bağlamda, oluşturulan ölçeğin genel Cronbach’s Alpha değeri 0,897 bulunmuştur. Bu nedenle ölçek iyi derecede güvenilir olduğu ve sorulara verilen cevapların tüm veri seti için % 89,7 oranından anlamlı olduğu söylenebilmektedir.

Çalışmada kullanılan ölçeğin faktör analizi sonuçları, Tablo 3’te gösterilmiştir. Tablo 3’e göre çalışmada kullanılan ölçeğin beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu beş faktöre ait faktör yükü değerleri, özdeğerleri, varyans açıklama oranı ile faktörleri oluşturan her bir ifadenin ortalama ve standart sapma oranları yer almaktadır.

Tablo 3. Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktör Yüklü Değerleri							Ortalama	Standart Sapma	Özdeğer	Varyans Açıklama Oranı
	Denetimde Etkinlik	Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler						
VDKB ile birlikte yetki karmaşasının ortadan kalktığını düşünüyorum.	0,90						2,37	0,65			
VDKB'nin vergi denetiminde çok başlılığa son vereceğini düşünüyorum.	0,90						2,48	0,67			
Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin "Vergi Müfettişliği" unvanı altında birleştirilmesinin denetimde etkinliği artıracaklarını düşünüyorum	0,89						2,48	0,64			
Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin "Vergi Müfettişliği" unvanı altında birleştirilmesinden önce denetim sisteminde çok başlılığın olduğunu düşünüyorum.	0,86						2,54	0,66	6,338	33,358	
Eskiden vergi denetiminde "Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenleri" gibi dört farklı birimin bulunmasının kimlik ayrışmasına yol açtığını düşünüyorum.	0,85						2,53	0,67			
Farklı unvanlara sahip vergi denetim elemanlarının bulunduğu eski sistemde unvan farklılığının iç çatışmaya sebep olduğunu düşünüyorum.	0,86						2,56	0,64			
Vergi denetim elemanlarının tek çatı altında toplanmasının vergi denetiminde planlama ve koordinasyon sorununu ortadan kaldıracaklarını düşünüyorum.	0,85						2,47	0,65			
VDKB'nin mevcut sorunları ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek oluşturulduğunu düşünüyorum.	0,77						2,13	0,65			
Vergi denetim elemanlarının özlük haklarının (ek gösterge, makam tazminatı, alınan ek ücret oranı, harcırah oranı, özel hizmet tazminatı, denetim tazminatı, lojman gibi...) yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	0,82						2,74	0,56			
Vergi denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almadığını düşünüyorum.	0,78						2,61	0,60	2,27	11,95	
Vergi denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almamalarının iş konsantrasyonlarını etkilediğini düşünüyorum.	0,66						2,39	0,74			
Vergi denetim elemanlarının kendilerini geliştirmeleri (yüksek lisans, yurtdışı görev ve yabancı dilini geliştirme gibi) konusunda yeterli desteği alamadığını düşünüyorum.	0,41						2,27	0,71			
Mükelleflerin denetim elemanlarına bildirdikleri resmi belgeler dışında gayri resmi olarak da belge düzenlemelerinin mümkün olduğunu düşünüyorum.			0,80				2,30	0,74	1,97	10,366	
Mükelleflerin vergi denetimleri esnasında bazı bilgileri bile bile sakladığını düşünüyorum.			0,79				2,26	0,73			
Vergi denetim elemanlarına denetim esnasında gerekli materyallerin sağlanmadığını düşünüyorum.				0,88			2,11	0,76			
Vergi dairelerinin, vergi denetim elemanlarına yeterli bilgileri sağlama ve gerekli belgeleri temin etme konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum.				0,69			2,04	0,71	1,91	10,045	
Uzlaşma müessesinin varlığının vergi denetiminin etkinliğini azalttığını düşünüyorum.					0,80		2,72	0,61			
Vergi aflarının vergi denetiminin etkinliğini olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.					0,75		2,91	0,38	1,76	9,281	
Vergi kaçırıldığı sebebiyle bir defa cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağını düşünüyorum.					0,65		2,91	0,31			

Tablo 3’ten de görüleceği üzere araştırmaya katılan vergi müfettişlerinin “Denetimde Etkinlik”, “Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler”, “Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı”, “Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi”, ve “Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler” ile ilgili oluşturulan beş faktör toplam varyansın % 74,999’unu açıklamaktadır. Açıklanan toplam varyans değeri minimum toplam varyans açıklama değeri olan % 50’nin üzerinde olduğundan ölçekler yukarıdaki koşulları sağlamaktadır.

Tablodaki veriler göz önünde bulundurulduğunda faktör analizi sonucu oluşan ilk faktör “Denetimde Etkinlik” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörün özdeğeri 6,338’dir ve toplam varyansın % 33,358’ini açıklamaktadır. Bu faktörün parça güvenilirliği 0,90’dür ve $p=0,005$ düzeyinde anlamlıdır. Faktör analizi sonucu oluşan ikinci faktör “Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörün özdeğeri 2,270’tir ve toplam varyansın % 11,950’sini açıklamaktadır. Bu faktörün parça güvenilirliği 0,76’dır ve $p=0,005$ düzeyinde anlamlıdır.

Faktör analizi sonucu oluşan üçüncü faktör ise “Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörün özdeğeri 1,970’tir ve toplam varyansın % 10,366’sını açıklamaktadır. Bu faktörün parça güvenilirliği 0,90’dır ve $p=0,005$ düzeyinde anlamlıdır. Faktör analizi sonucunda “Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi” dördüncü faktör olarak belirlenmiştir. Bu faktörün özdeğeri 1,909’dur ve toplam varyansın % 10,045’ini açıklamaktadır. Bu faktörün parça güvenilirliği 0,65’tir ve $p=0,005$ düzeyinde anlamlıdır.

Faktör analizi sonucu oluşan son faktör ise “Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörün özdeğeri 1,763’tür ve toplam varyansın % 9,281’ini açıklamaktadır. Bu faktörün parça güvenilirliği 0,57’dir ve $p=0,005$ düzeyinde anlamlıdır. Ancak bu faktörün güvenilirliği düşük derecede güvenilir çıkmıştır.

5. Tutum ve Davranışlara Ait Bulgular

Vergi müfettişlerinin vergi denetimi hakkındaki düşünce ve tutumlarının araştırıldığı bu bölümde, ankete katılan vergi müfettişlerine çeşitli sorular yöneltilmiş ve verdikleri cevapların sıklıkları ve yüzde dağılımları ankette yer alan soru sırasıyla istatistiki olarak incelenmiştir.

Tablo 4. Sıklık Analizi Sonuçları

	Ölçek	Sıklık	Yüzde (%)
Vergi denetim elemanlarının özlük haklarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	12	6,0
	Kararsızım	29	14,4
	Katılıyorum	160	79,6
Vergi denetim elemanlarının kendilerini geliştirmeleri (yüksek lisans, yurtdışı görev ve yabancı dilini geliştirme gibi) konusunda yeterli desteği alamadığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	31	15,4
	Kararsızım	85	42,3
	Katılıyorum	85	42,3
Vergi denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almadığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	13	6,5
	Kararsızım	53	26,4
	Katılıyorum	135	67,2
Vergi denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almamalarının iş konsantrasyonlarını etkilediğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	31	15,4
	Kararsızım	61	30,3
	Katılıyorum	109	54,2
Vergi denetim elemanlarının taciz, tehdit ve politik baskılar gibi dış etkilere maruz kaldığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	65	32,3
	Kararsızım	66	32,8
	Katılıyorum	70	34,8
Gerçekleştirilen vergi denetimleri esnasında bazı mükellefler tarafından rüşvet teklifi söz konusu olmaktadır.	Katılmıyorum	55	27,4
	Kararsızım	74	36,8
	Katılıyorum	72	35,8
Vergi denetim elemanlarının dış etkenlere karşı, vergi incelemelerinde tarafsız ve objektif davranmalarını sağlayacak yeterli güvenceye sahip olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	46	22,9
	Kararsızım	88	43,8
	Katılıyorum	67	33,3
Vergi denetim birimlerinin Gelir İdaresinden bağımsız olmasının denetim elemanlarını dış etkilerden koruyacağını düşünüyorum.	Katılmıyorum	25	12,4
	Kararsızım	80	39,8
	Katılıyorum	96	47,8
Vergi denetim elemanlarına denetim esnasında gerekli materyallerin sağlanmadığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	48	23,9
	Kararsızım	83	41,3
	Katılıyorum	70	34,8
Mükelleflerin vergi denetimleri esnasında bazı bilgileri bile bile sakladığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	34	16,9
	Kararsızım	80	39,8
	Katılıyorum	87	43,3
Mükelleflerin denetim elemanlarına bildirdikleri resmi belgeler dışında gayri resmi olarak da belge düzenlemelerinin mümkün olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	34	16,9
	Kararsızım	72	35,8
	Katılıyorum	95	47,3
Vergi denetim elemanı sayısının yeterli olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	110	54,7
	Kararsızım	52	25,9
	Katılıyorum	39	19,4
Vergi denetim elemanlarının nitelik açısından yeterli olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	71	35,3
	Kararsızım	78	38,8
	Katılıyorum	52	25,9
Eğitim ve fen bilimlerinden mezun olanların vergi müfettişliğine alınmasını doğru bulmuyorum.	Katılmıyorum	19	9,5
	Kararsızım	20	10,0
	Katılıyorum	162	80,6
Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin “Vergi Müfettişliği” unvanı altında birleştirilmesinin denetimde etkinliği arttıracığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	17	8,5
	Kararsızım	70	34,8
	Katılıyorum	114	56,7
Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin “Vergi Müfettişliği” unvanı altında birleştirilmesinden önce denetim sisteminde çok başlılığın olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	19	9,5
	Kararsızım	55	27,3
	Katılıyorum	127	63,2
VDKB'nin vergi denetiminde çok başlılığa son vereceğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	21	10,4
	Kararsızım	62	30,8
	Katılıyorum	118	58,7
Eskiden vergi denetiminde “Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenleri” gibi dört farklı birimin bulunmasının kimlik ayrışmasına yol açtığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	20	10,0
	Kararsızım	54	26,9
	Katılıyorum	127	63,2
VDKB ile birlikte yetki karmaşasının ortadan kalktığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	19	9,5

	Kararsızım	89	44,3
	Katılıyorum	93	46,3
Farklı unvanlara sahip vergi denetim elemanlarının bulunduğu eski sistemde unvan farklılığının iç çatışmaya sebep olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	17	8,5
	Kararsızım	55	27,4
	Katılıyorum	129	64,2
Vergi denetim elemanlarının tek çatı altında toplanmasının vergi denetiminde planlama ve koordinasyon sorununu ortadan kaldıracığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	18	9,0
	Kararsızım	71	35,3
	Katılıyorum	112	55,7
VDKB’nin mevcut sorunları ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek oluşturulduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	31	15,4
	Kararsızım	113	56,2
	Katılıyorum	57	28,4
Vergi dairelerinin, vergi denetim elemanlarına yeterli bilgileri sağlama ve gerekli belgeleri temin etme konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	47	23,4
	Kararsızım	99	49,3
	Katılıyorum	55	27,4
Ülkemizde vergi denetimine tabi tutulacak mükelleflerin belirlenmesi konusunda isabetli seçimlerin yapılmadığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	52	25,9
	Kararsızım	73	36,3
	Katılıyorum	76	37,8
Mükelleflerin denetim yöntemleri ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum.	Katılmıyorum	82	40,8
	Kararsızım	67	33,3
	Katılıyorum	52	25,9
Mükelleflerin “en iyi muhasebecinin en az vergi çıkaran muhasebeci” olduğunu düşündüğüne inanıyorum.	Katılmıyorum	14	7,0
	Kararsızım	46	22,9
	Katılıyorum	141	70,1
Sık sık yapılan uzlaşmaların veya çıkarılan vergi aflarının mükelleflerin denetime ve denetim elemanlarına olan güvenini azalttığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	11	5,5
	Kararsızım	18	9,0
	Katılıyorum	172	85,6
Uzlaşma müessesinin varlığının vergi denetiminin etkinliğini azalttığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	18	9,0
	Kararsızım	20	10,0
	Katılıyorum	163	81,0
Vergi aflarının vergi denetiminin etkinliğini olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	7	3,5
	Kararsızım	4	2,0
	Katılıyorum	190	94,5
Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükelleflerin, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getireceğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	1	0,5
	Kararsızım	9	4,5
	Katılıyorum	191	95,0
Gerçekleştirilen vergi denetimlerinin yetersiz olduğunu ve bunun da bazı mükelleflere vergi kaçırma konusunda cesaret verdiğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	9	4,5
	Kararsızım	30	14,9
	Katılıyorum	162	80,6
Yakalanma ihtimalinin yüksek olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum.	Katılmıyorum	5	2,5
	Kararsızım	29	14,4
	Katılıyorum	167	83,1
Vergi kaçırdığı sebebiyle bir defa cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağını düşünüyorum.	Katılmıyorum	2	1,0
	Kararsızım	14	7,0
	Katılıyorum	185	92,0
Gerçekleştirilen vergi denetimlerinin vergi kaçırma mükelleflerin geçmiş beyanlarını düzeltmelerini ve kaçırdıkları vergileri ödemelerini sağladığını düşünüyorum.	Katılmıyorum	6	3,0
	Kararsızım	50	24,9
	Katılıyorum	145	72,1
Ülkemizde uygulanan beyan esaslı sisteminin tam olarak işlemeyişinin vergi denetimini olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.	Katılmıyorum	27	13,4
	Kararsızım	60	29,9
	Katılıyorum	114	56,7

Katılımcıların % 79,6’sı vergi denetim elemanlarının özlük haklarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünürken, % 14,4’ü bu konuda kararsız kalmaktadır. Katılımcıların düşük bir kısmı ise, vergi denetim elemanlarının özlük haklarının yeniden

düzenlenmesine gerek olmadığını düşünmektedirler. Bu bağlamda, anketin yapıldığı illerde görev yapan denetim elemanlarının özlük haklarının iyileştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Vergi müfettişlerine kendilerini geliştirmeleri konusunda yeterli destek alıp almadıkları sorusu sorulmuş, katılımcıların % 42,3'ü gelişimleri için yeterli desteği almadıklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 42,3'lük kısmı bu konuda kararsız kalırken, % 15,4'lük kısmı yeterli destek aldıklarını belirtmişlerdir. Yanıtların dağılımı dikkate alındığında, kendilerini geliştirmeleri için yeterli destek almadıklarını ifade eden katılımcılar ile bu konuda kararsız olan katılımcıların aynı yüzdeye sahip olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, anketin gerçekleştirildiği illerde görev yapan denetim elemanlarının kendilerini geliştirmeleri konusunda yeterli destek almadığı söylenebilir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu yeterli düzeyde ücret almadıklarını düşünmektedir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 67,2'si kendilerinin yeterli ücreti almadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 26,4'ü bu konuda kararsız kalırken, % 6,5'i de yeterli düzeyde ücret aldıklarını belirtmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında, vergi müfettişlerinin yeterli düzeyde ücret alamadıkları sonucuna ulaşılabilir. Bununla birlikte, denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almamalarının iş konsantrasyonlarını etkileyip etkilemediği ele alındığında, katılımcıların % 54,2'lik kısmı taşıdıkları maddi kaygılar yüzünden kendilerini işlerine yeterince veremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 15,4'lük kısmı ise, aldıkları ücret ile iş konsantrasyonları arasında bir bağlantı olmadığını belirtmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 30,3'lük kısmı da bu konuda kararsız olduklarını ifade etmektedirler.

Ankete katılan vergi müfettişleri "Vergi denetim elemanlarının taciz, tehdit ve politik baskılar gibi dış etkilere maruz kaldığını düşünüyorum" sorusuna % 34,8'i "Katılıyorum" yanıtı, % 32,8'i "Kararsızım" yanıtını verirken, % 32,3'ü ise, "Katılmıyorum" yanıtı vermişlerdir. Yanıtların dağılımı göz önünde bulundurulduğunda, ortaya çıkan yüzdeler birbirine çok yakın olduğundan dolayı ankete katılan vergi müfettişlerinin bu konuda tam bir fikir birliğine varamadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Gerçekleştirilen vergi denetimleri esnasında bazı mükellefler tarafından rüşvet teklifi söz konusu olmaktadır. Ankete katılan vergi müfettişlerinin çoğunluğu "Katılıyorum" ve "Kararsızım" yanıtını vermişlerdir. Ancak katılımcıların dörtte birinden biraz fazlası da bu ifadeye katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların % 35,8'i denetimler esnasında mükelleflerden rüşvet teklifi aldıklarını belirtmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 36,8'i bu konuda kararsızken, % 27,4'ü de böyle bir durumla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Vergi denetim elemanlarının dış etkenlere karşı, vergi incelemelerinde tarafsız ve objektif davranmalarını sağlayacak yeterli güvenceye sahip olup olmadığı incelendiğinde, Katılımcıların % 33,3’lük kısmı yeterli güvenceye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 43,8’i ise yeterli güvenceye sahip olup olmadıkları konusunda kararsız kaldıklarını, % 22,9’luk kısmı da yeterli güvenceye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Tablodaki veriler incelendiğinde, “Katılmıyorum” ve “Kararsızım” şeklinde cevap veren katılımcıların toplamına bakıldığında, bu oran % 66,7’ye denk gelmektedir ki, bu da denetim elemanlarının yeterli güvenceye sahip olmadıkları sonucunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların % 47,8 gibi yarısına yakın kısmı denetim birimlerinin gelir idaresinden bağımsız olmasının kendilerini dış etkenlerden koruyacağını düşünürken % 39,8’lik kısmı bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 12,4’lük kısmı ise denetim birimlerinin gelir idaresinden bağımsız olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Tablodaki veriler göz önünde bulundurulduğunda, denetim elemanlarının gelir idaresinden bağımsız olmak istedikleri sonucuna ulaşılabilir.

Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 34,8’lik kısmı, denetimler esnasında gerekli bilgi ve belgelerin kendilerine verilmediğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 23,9’luk kısmı denetimler esnasından gerekli her türlü belge ve bilginin kendilerine sağlandığını ifade ederken, % 41,3’lük kısmı ise kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. Bu bağlamda “Katılıyorum” ve “Kararsızım” yanıtını veren katılımcıların toplamına bakıldığında % 76,1’lik bir oran ortaya çıkmaktadır ki, bu da vergi müfettişlerinin denetimler esnasında gerekli bilgi ve belgeye ulaşamadıkları sonucunu göstermektedir.

Katılımcıların % 43,3’lük kısmı vergi mükelleflerinin bazı bilgi ve belgeleri denetimler esnasında kasten sakladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 39,8’i ise bu konuda kararsız kaldıklarını, % 16,9’luk kısmı da vergi mükelleflerinin denetimler esnasında ellerindeki tüm bilgi ve belgeleri kendilerine sunduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların % 47,3’ü, diğer bir deyişle, yarısına yakını mükelleflerin resmi belgeler dışında da çeşitli belgeler düzenlediklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 35,8’i kararsız kalırken, % 16,9’u mükelleflerin vergisel işlemlerine yönelik olarak sadece resmi belgeleri düzenlediklerini ve kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Vergi müfettişlerinin % 54,7’lik kısmı denetim elemanı sayısının yeterli düzeyde olmadığını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 19,4’lük kısmı denetim elemanlarının sayısını yetersiz bulurken, % 25,9’luk kısmı ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. “Katılmıyorum” ve “Kararsızım” yanıtını veren katılımcıların toplamına

bakıldığında % 80,6'lık bir yüzde oraya çıkmaktadır ki, bu da denetim elemanı sayısının yeterli düzeyde olmadığı sonucunu göstermektedir.

Ankete katılan vergi müfettişlerine denetim elemanlarının nitelik açısından yeterli düzeyde olup olmadıkları sorulmuş, vergi müfettişlerinin % 25,9 gibi dörtte birlik kısmı denetim elemanlarının nitelik açısından yeterli düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 38,8'i denetim elemanlarının nitelik açısından yeterli olduğu konusunda kararsız kalırken, % 35,3'ü de denetim elemanlarının nitelik açısından yeterli düzeyde olmadığı kanaatindedir. Bununla birlikte, "Eğitim ve fen bilimlerinden mezun olanların vergi müfettişliğine alınmasını doğru bulmuyorum." İfadesine ankete katılan vergi müfettişlerinin büyük çoğunluğu "Katılıyorum" yanıtını vermişlerdir. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların % 80,6'sı eğitim ve fen bilimlerinden mezun olanların vergi müfettişliğine alınmasını doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 10'u bu konuda kararsız kalırken, % 9,5'i eğitim ve fen bilimlerinden mezun olanların vergi müfettişliğine alınmasında bir sakınca olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcılara Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin "Vergi Müfettişliği" unvanı altında birleştirilmesinin denetimde etkinliği artırıp arttırmayacağı sorulmuş, vergi müfettişlerinin % 56,7'si vergi denetiminin tek bir çatı altında toplanmasının denetimde etkinliği arttıracığını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 34,8'i "Kararsızım" yönünde cevap verirken, % 8,5'i vergi denetiminin tek bir çatı altında toplanmasının etkinliği arttıracığını düşünmediklerini belirtmişlerdir. Denetim elemanlarının "Vergi Müfettişliği" unvanı altında birleştirilmesinin denetimde etkinliği arttıracığı kanaatinde olanlar ise daha çok vergi denetmenleridir. Tablodaki veriler göz önünde bulundurulduğunda, vergi denetiminin tek bir çatı altında toplanmasının denetimde etkinliğin sağlanması açısından olumlu bir yapılanma olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 63,2 gibi büyük çoğunluğu Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin "Vergi Müfettişliği" unvanı altında birleştirilmesinden önce denetim sisteminde çok başlılığın olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 27,3'ü bu konuda kararsız olduklarını, % 9,5'inin de vergi müfettişliği unvanı altında birleştirilmesinden önceki denetim sisteminde çok başlılığın olmadığını ifade etmişlerdir. "Katılıyorum" ve "Kararsızım" yanıtı veren katılımcıların toplamına bakıldığında, % 90,5 gibi bir yüzde ortaya çıkmaktadır. Bu yüzde ise Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin "Vergi Müfettişliği" unvanı altında birleştirilmesinden önceki denetim sisteminde çok başlılığın olduğu sonucunu göstermektedir. Bununla birlikte, katılımcıların % 58,7'si gibi önemli bir kısmı VDKB'nin çok başlı yapıya son vereceğini düşündüklerini

belirtmişlerdir. Katılımcıların % 30,8’lik kısmının yanıtı “Kararsızım” şeklinde olurken, % 10,5’i de VDKB’nin vergi denetiminde çok başlılığa son vereceğini düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca eskiden vergi denetiminde farklı denetim birimlerinin bulunmasının kimlik ayrışmasına yol açtığını düşünüyorum ifadesine ankete katılan vergi müfettişlerinin % 63,2’si “Katılıyorum” yanıtı, % 26,9’u “Kararsızım” yanıtını verirken, % 10’u ise “Katılmıyorum” yanıtı vermişlerdir. Bu bağlamda, ankete katılan vergi müfettişlerinin büyük çoğunluğu farklı denetim birimlerinin bulunmasının denetim elemanları arasında kimlik karmaşasına yol açtığını belirtmişlerdir.

“VDKB ile birlikte yetki karmaşasının ortadan kalktığını düşünüyorum.” ifadesine ankete katılan vergi müfettişlerinin yarısına yakını “Katılıyorum” yanıtını vermişlerdir. Diğer bir deyişle katılımcıların % 46,3’ü VDKB ile birlikte denetim elemanları arasındaki yetki karmaşasının ortadan kalktığını düşünmektedirler. Katılımcıların % 44,3’ü VDKB ile birlikte yetki karmaşasının ortadan kalktığı konusunda kararsızken, % 9,5’i ise denetim elemanları arasında halen yetki karmaşasının var olduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, katılımcıların % 64,2’si gibi büyük çoğunluğu farklı unvanlara sahip denetim elemanlarının iç çatışmalara sebep olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 27,4’ünün cevabı “Kararsızım” şeklindeyken, % 8,5’i gibi küçük bir kısmı ise unvan farklılığının herhangi bir etkisinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Vergi denetim elemanlarının tek çatı altında toplanmasının vergi denetiminde planlama ve koordinasyon sorununu ortadan kaldırıp kaldırmayacağı ele alındığında, katılımcıların % 55,7’si gibi yarısından fazlasının cevabı “Katılıyorum” yönündedir. Diğer bir ifadeyle, denetim elemanlarının tek bir çatı altında toplanmasıyla denetimde planlama ve koordinasyon bütünlüğünün sağlanabileceğini ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 35,3’lük kısmı bu konuda kararsız olduklarını belirtirken, % 9’luk kısmı ise, planlama ve koordinasyon sorununun denetim elemanlarının tek bir çatı altında toplanmasıyla çözülemeyeceği kanaatinde olduklarıdır. Bununla birlikte, “VDKB’nin mevcut sorunları ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek oluşturulduğunu düşünüyorum.” ifadesine katılımcıların % 56,2’si gibi yarısından fazlasının yanıtı “Kararsızım” yönünde olmuştur. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 28,4’ü VDKB’nin kuruluş sürecinde mevcut sorunları göz önünde bulundurularak oluşturulduğunu düşünürken, % 15,4’ü VDKB’nin kuruluş sürecinde gerekli ayrıntıların dikkate alınmadan oluşturulduğunu ifade etmişlerdir.

“Vergi dairelerinin, vergi denetim elemanlarına yeterli bilgileri sağlama ve gerekli belgeleri temin etme konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum.” ifadesine katılımcıların % 49,3 gibi bir çoğunluğunun yanıtı “Kararsızım” yönünde olmuştur. Katılımcıların % 27,4’ü

vergi dairelerinin gerekli bilgi ve belgelerin temin edilmesinde yeterli düzeyde işbirliği yapılmadığını ifade ederken, % 23,4'ü yeterli düzeyde işbirliğinin yapıldığı kanaatindedir. Bu bağlamda “Kararsızım” ve “Katılıyorum” yanıtını veren katılımcıların toplamına bakıldığında, bu oran % 76,7'ye denk gelmektedir ki, bu da vergi dairelerinin denetim elemanları ile yeterli ölçüde işbirliği yapmadıkları sonucunu ortaya koymaktadır.

Ülkemizde vergi denetimine tabi tutulacak mükelleflerin belirlenmesi konusunda isabetli seçimlerin yapılıp yapılmadığıyla ilgili olarak katılımcıların verdikleri cevaplar arasında orantılı bir dağılım olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 37,8'i denetime tabi tutulacak mükelleflerin belirlenmesi konusunda isabetli seçimler yapılmadığını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi mükelleflerinin % 36,3'ü konu hakkında kararsız olduklarını belirtirken, % 25,9'u denetlenecek mükelleflerin belirlenmesinde isabetli seçimlerin yapıldığı kanaatindedir.

Mükelleflerin denetim yöntemleri ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum.” ifadesine ankete katılan vergi müfettişlerinin % 25,9'luk kısmının cevabı “Katılıyorum” yönündedir. Katılımcıların % 40,8'lik kısmı mükelleflerin vergi denetim yöntemleri ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade ederken, % 33,3'lük kısmı mükelleflerin denetim yöntemleri ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu bağlamda “Katılmıyorum” ve “Kararsızım” yanıtını veren katılımcıların toplamına bakıldığında % 71,1'lik bir yüzde ortaya çıkmaktadır ki, bu da vergi mükelleflerinin vergi denetim yöntemleri ve sonuçları hakkındaki bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını göstermektedir.

“Mükelleflerin “en iyi muhasebecinin en az vergi çıkaran muhasebeci” olduğunu düşündüğüne inanıyorum.” İfadesine ankete katılan vergi müfettişlerinin % 70,1'inin cevabı “Katılıyorum” yönünde olmuştur. Diğer bir deyişle, mükelleflerin en az vergi çıkaran muhasebecinin en iyisi olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların % 22,9'u bu konuda kararsız kalırken, % 7'si de mükelleflerin bu şekilde düşünmediklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların % 85,6'lık kısmı, sık aralıklarla çıkartılan vergi aflarının ve uzlaşma müessesesinin mükelleflerin denetime ve denetim elemanlarına olan güvenini azalttığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Ancak ankete katılan vergi müfettişlerinin % 5,5'lik kısmı ise, sık aralıklarla çıkartılan vergi afları ve uzlaşma müessesesinin mükelleflerin denetim sistemine olan güvenini etkilemediği kanaatindedir. Katılımcıların % 9'luk kısmı da bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Tablodaki veriler göz önünde bulundurulduğunda sık sık yapılan uzlaşmalar ve çıkarılan vergi aflarının vergi denetimini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılabilir. Bununla birlikte, ankete katılan vergi müfettişlerinin % 81,1'i uzlaşma müessesesinin vergi denetiminde etkinliği azalttığını

düşünürken, % 9’u uzlaşma müessesesinin vergi denetiminde etkinliği azaltmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 10’u ise bu konuda kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların yanıtları göz önünde bulundurulduğunda uzlaşma müessesesinin vergi denetiminde etkinliği azaltan bir faktör olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca, vergi müfettişlerinin % 94,5’i gibi tamamına yakını vergi aflarının vergi denetimi üzerinde olumsuz anlamda büyük etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların % 2’si kararsız olduklarını, % 3,5’i ise vergi aflarının vergi denetimini olumsuz yönde etkilemediğini ifade etmişlerdir. Tablodaki veriler değerlendirildiğinde, vergi aflarının vergi denetiminin etkinliğini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

Katılımcıların % 95’lik kısmı, yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükelleflerin vergisel yükümlülüklerini yerine getirme konusunda daha isteksiz olduklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 0,5’lik kısmı vergi aflarının yapılmasının mükellefler üzerinde etkisi olmadığını ifade ederken, % 4,5’lik kısmı kararsız olduklarını beyan etmişlerdir. Dolayısıyla ülkemizde vergi aflarının sık sık yapılması ve önceden tahmin edilebilir olmasının vergi denetimini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılabilir.

Katılımcıların % 80,6’sı gibi büyük çoğunluğu gerçekleştirilen vergi denetimlerinin yetersiz olduğunu ve bu durumun bazı mükellefleri vergi kaçırma konusunda cesaretlendirdiğini ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 14,9’u vergi denetimlerinin gereğinden az yapıp yapılmadığı konusunda kararsız kalırken, % 4,5’lik az bir kısmı ise yeteri kadar vergi denetimi yapıldığını belirtmişlerdir.

Vergi müfettişlerine, “Yakalanma ihtimalinin yüksek olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum.” ifadesi yöneltmiş ve vergi müfettişlerinin % 83,1’i bu ifadeye “Katılıyorum” yanıtı, % 14,4’ü “Kararsızım” yanıtını verirken, % 2,5’i ise, “Katılmıyorum” yanıtı vermişlerdir. Bu bağlamda, ankete katılan vergi müfettişlerinin büyük çoğunluğunun, yakalanma ihtimalinin yüksek olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağını düşündüğü görülmektedir.

Ankete katılan vergi müfettişlerine vergi kaçırdığı sebebiyle bir defa cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olup olmayacağı sorusu yöneltmiş, katılımcıların % 92’si vergi kaçırdığı için cezalandırılan bir mükellefin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağını ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 7’si bu konuda kararsız olduklarını belirtirken, % 1’i bir defa cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olmayacağı kanaatindedir. Tablodaki veriler göz önünde bulundurulduğunda, daha önceden cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmeleri halinde, bu mükelleflerin tekrardan vergi kaçırmaya teşebbüs etmeyecekleri söylenebilir.

Katılımcıların % 72,1'i gibi büyük çoğunluğu gerçekleştirilen vergi denetimlerinin vergi kaçırıcı mükelleflerin geçmiş beyanlarını düzeltmelerini ve kaçırıkları vergileri ödemelerini sağladığını ifade etmişlerdir. Ankete katılan vergi müfettişlerinin % 24,9'u vergi denetimlerinin vergi kaçırıcı mükelleflerin beyanlarını düzeltmelerini ve kaçırıkları vergileri ödemelerini sağlayıp sağlamadığı konusunda kararsız olduklarını belirtirken, % 3'ü gibi az bir kısmı da vergi denetimlerinin söz konusu etkileri sağlamadığını düşünmektedir. Buna karşılık, vergi müfettişlerinin % 56,7'si gibi yarısından fazlası beyan esas sisteminin tam anlamıyla işlememesinin vergi denetimini olumsuz olarak etkilediğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 29,9'u kararsız olduklarını belirtirken, % 13,4'ü ise beyan esas sisteminin tam olarak işlemeyişinin vergi denetimini olumsuz yönde etkilemediği kanaatinde dir.

6. T Testi

T testi, iki aritmetik ortalama arasındaki farkın anlamlılığını test etmede kullanılır. T testinde önemli olan iki ölçümün birbirinden farklı olup olmadığıdır (Akdağ, 2011: 3). Çalışmada, faktör gruplarının demografik verilere göre değişkenlik gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla T testi yapılmıştır. Anlamlılık değeri olarak ifade edilen P değeri; 0,05'ten küçük olduğu zaman iki grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu, 0,05'ten büyük olduğu durumda ise, iki grup arasında anlamlı bir farklılık olmadığını gösterir.

Vergi Müfettişlerinin, vergi denetimine yönelik tutumlarının incelenebilmesi amacıyla hazırlanan anket çalışmasına ait t testi sonuçları Tablo 5'te görülmektedir (t testinde $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.).

Tablo 5. Cinsiyet ve Medeni Durum Değişkenleri İle İlgili Faktörler

Faktörler	t Değeri	p Değeri	Sonuç
Cinsiyet Değişkeni			
Denetimde Etkinlik	0,239	0,812	Red
Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	0,779	0,425	Red
Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	2,14	0,034	Kabul
Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	0,378	0,706	Red
Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler	-0,247	0,805	Red
Medeni Durum Değişkeni			
Denetimde Etkinlik	0,004	0,997	Red
Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	0,589	0,563	Red
Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	-0,122	0,903	Red
Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	2,069	0,004	Kabul
Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler	1,46	0,146	Red

Tablo 5'te cinsiyet değişkeni içerisindeki "Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı" faktörü ile medeni durum değişkeni içerisinde yer alan "Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi" faktörü hariç bütün faktörlerin reddedildiği

görülmektedir. Durum red edilen faktörler açısından değerlendirildiğinde, değişkenlerin vergi müfettişlerinin görüşlerine etkisi olmadığı sonucuna ulaşılır. Ancak kabul edilen faktörler göz önünde bulundurulduğunda, kabul edilen faktörlerin vergi müfettişlerinin görüşleri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

7. ANOVA Testi

ANOVA testi, iki ya da daha fazla ortalama arasında fark olup olmadığını araştırmak için kullanılır. ANOVA testinde temel hedef, ortalamalar arasında fark olup olmadığını anlamaktır (Kalaycı, 2014: 131). Gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamlılık değeri olarak ifade edilen P değerine bakarak anlayabiliriz. P değerinin 0,05’ten küçük olduğu durumlarda gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunurken, 0,05’ten büyük olduğu durumlarda gruplar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Çalışma kapsamında eğitim düzeyi, eski unvan, mesleki unvanlara ve yaş grubuna ilişkin ANOVA testi yapılmıştır. (ANOVA testinde $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.). Hazırlanan anket çalışmasına ait ANOVA testi sonuçları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Eğitim Düzeyi, Eski Unvan, Unvan ve Yaş Grubu Değişkenleri İle İlgili Faktörler

Faktörler	F Değeri	p Değeri	Sonuç
Eğitim Düzeyi Değişkeni			
Denetimde Etkinlik	0,699	0,498	Red
Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	0,711	0,492	Red
Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	0,444	0,642	Red
Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	2,942	0,055	Red
Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler	0,183	0,833	Red
Eski Unvan Değişkeni			
Denetimde Etkinlik	2,393	0,085	Red
Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	2,143	0,192	Red
Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	2,225	0,015	Red
Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	2,962	0,002	Kabul
Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler	3,015	0,001	Kabul
Mesleki Unvan Değişkeni			
Denetimde Etkinlik	1,548	0,215	Red
Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	3,748	0,025	Red
Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	6,6	0,002	Kabul
Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	11,025	0,000	Kabul
Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler	3,176	0,043	Red
Yaş Grubu Değişkeni			
Denetimde Etkinlik	1,484	0,220	Red
Denetim Elemanlarının Özlük Hakları Konusundaki Eksiklikler	1,736	0,161	Red
Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı	2,218	0,087	Red
Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi	3,213	0,024	Red
Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler	0,788	0,502	Red

Tablo 6’da yapılan ANOVA testi sonucunda faktörlerin büyük çoğunluğunun red, bir kısmının ise kabul edildiği görülmektedir. Red edilen faktörler göz önünde bulundurulduğunda, değişkenlerin reddedilen faktörler açısından vergi müfettişlerinin görüşlerine etkisi olmadığı görülmektedir. Ancak, kabul edilen faktörler ele alındığında, vergi müfettişlerinin görüşleri eski unvan ve mesleki unvan değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, eski unvan ve mesleki unvan gibi değişkenlerin vergi müfettişlerinin görüşleri üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

8. Anket Değerlendirmesi

Çalışma kapsamında hazırlanan anket çalışması, vergi müfettişlerinin vergi denetimi hakkındaki düşünce ve tutumlarının tespiti ve vergi denetimlerinden nasıl etkilendiklerinin belirlenmesi ile vergi denetiminin sorunları ve bu sorunlara bir çözüm önerisi getirilmesi amacıyla İstanbul, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli illerindeki vergi müfettişlerine uygulanmıştır. Yapılan anket çalışmasının sağlıklı sonuçlar vermesi amacıyla ankete katılan vergi müfettişlerinin kimlik bilgileri istenmemiştir. Araştırma, ülkemizdeki vergi denetim yapısı, vergi müfettişleri açısından karşılaşılan sorunlar ile vergi müfettişlerinin vergi denetimine bakış açısını değerlendirmek açısından oldukça faydalı olmuştur. Ayrıca, denetim elemanlarının vergi mükellefleri hakkındaki düşünceleri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada vergi müfettişlerinin vergi denetimine bakışının analiz edilmesi amacıyla elde edilen veriler; güvenilirlik ve gerçeklik analizi, faktör analizi, sıklık analizi, T testi ve ANOVA testi gibi çeşitli analiz yöntemlerine tabi tutulmuştur. Bu bağlamda, vergi müfettişlerinin; cinsiyeti, medeni durumu, yaş, eğitim düzeyi ve unvanları ile eski unvanlarına ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin güvenilirlik ve geçerliliğinin ölçülmesi amacıyla 0 ile 1 arasında değer alan Cronbach’s Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Araştırma kapsamında “Vergi Müfettişlerinin Vergi Denetimine Bakışı Üzerine Bir Anket Çalışması” yapılmış ve elde edilen verilerin güvenilirlik ve geçerliliğinin ölçülmesi amacıyla iki anket için de ayrı ayrı Cronbach’s Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Bu bağlamda, “Vergi Müfettişlerinin Vergi Denetimine Bakışı Üzerine Bir Anket Çalışması” için elde edilen Cronbach’s Alpha katsayısı 0,897 bulunmuştur. Bu nedenle ölçek iyi derecede güvenilirdir.

Araştırmada uygulanan bir diğer analiz yöntemi de faktör analizidir. Vergi müfettişlerinin vergi denetimi hakkındaki düşünce ve tutumlarının tespiti, mükellefler hakkındaki düşünceleri ve vergi denetimlerinden nasıl etkilendiklerinin belirlenmesi amacıyla uygulanan ve 35 sorudan oluşan anketten de iç tutarlılık katsayılarını düşürdükleri gereğiyle 16 soru çıkartılmıştır.

“Denetimde Etkinlik”, “Denetim Elemanlarının Çalışma Koşullarına İlişkin Eksiklikler”, “Denetim Elemanlarının Mükelleflere Bakışı”, “Denetim Elemanlarına Denetimler Esnasında Yetersiz Destek Verilmesi” ve “Denetimi Etkileyen Diğer Faktörler” olmak üzere vergi müfettişlerine yönelik uygulanan ankette de beş faktör grubu oluşturulmuştur.

Faktör analizi sonuçlarının değerlendirilmesinde örnek birim sayısının büyüklüğünün uygunluğunu test etmek için KMO ve Barlett Küresellik testi uygulanmıştır. KMO değeri 0 ile 1 arasında değişmektedir ve KMO testinin yeterliliğinin en alt sınırı 0,50’dir. Bu oranın 0,70 ve daha üzerinde olması elde edilen verilerin faktör analizi yapmak için uygun olduğu anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, “Vergi Müfettişlerinin Vergi Denetimine Bakışı Üzerine Bir Anket Çalışması” için 201 kişiden oluşan örneklem grubuna ilişkin KMO değeri 0,832 olarak elde edilmiş ve elde edilen verilerin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir.

Faktör analizi yapabilmek için uygunluğu test eden bir diğer yöntem olan Barlett Küresellik testinde ise, “Vergi Müfettişlerinin Vergi Denetimine Bakışı Üzerine Bir Anket Çalışmasına” yönelik olarak elde edilen p değeri 0,05’ten küçük olduğundan elde edilen sonuçların anlamlı ve verilerin faktör analizi için uygun olduğu görülmüştür.

Çalışmada, katılımcıların verdikleri cevaplar üzerinde demografik değişkenlerin etkili olup olmadıklarının analizi için T testi ve ANOVA testi uygulanmıştır. Çalışmada, elde edilen verilere uygulanan T testi kapsamında, gerek cinsiyet değişkeni, gerekse medeni durum değişkeni ele alınarak yapılan incelemeler sonucunda katılımcıların ifadelerine verdikleri cevapların anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Bu bağlamda, kullanılan diğer bir yöntem de ANOVA testidir. Test sonucunda eğitim düzeyi, eski unvan, mesleki unvan ve yaş grubu gibi değişkenlerin katılımcıların vergi denetimine yönelik tutum ve davranışları üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle, kullanılan değişkenlerin katılımcılar üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür.

9. Sonuç

Ülkemizde, etkin ve verimli bir vergi denetimi yapılmamasının altında birçok sorun olmakla birlikte, bu çalışmada, vergi denetimi alanından yaşanan sorunlar “Vergi Müfettişlerinin Vergi Denetimine Bakışı Üzerine Bir Anket Çalışması” ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, İstanbul, Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli il merkezlerinde yapılan anket yoluyla elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada; vergi müfettişlerinin vergi denetimi hakkındaki düşünce ve tutumlarının tespiti ve vergi denetimlerinden nasıl etkilendiklerinin belirlenmesi ile denetim elemanlarının karşılaştığı sorunların belirleyicisi olarak; vergi mükelleflerinin denetim elemanlarına karşı takınmış

oldukları olumsuz tutum ve davranışların var olması, çağın gereklerine uygun teknolojik imkanlardan yeterince yararlanılmaması sonucunda sağlıklı bilgi akışının sağlanamaması, vergi denetim birimlerinin tek bir çatı altında toplanmasına rağmen iç ve dış denetimin birbirinden ayrılamaması nedeniyle denetim elemanlarının alanlarında uzmanlaşmasına engel olunarak vergi denetiminin etkinliğinin azalması, denetim elemanları arasındaki yetki ve sorumluluk sınırlarının kesin olarak belirlenemediğinden aynı kanunu uygulayacak olan vergi müfettişleri arasındaki yetki sınırlarının belirsiz olduğu, denetim elemanı sayısının yetersiz olduğu, denetim elemanlarının maddi ve manevi konularda yeterince motive edilmediği, denetim elemanları kanunların kendisine verdiği yetkiyle kendinden beklenenleri gerçekleştirilmekte, görevden alınma ve tayin edilme korkusu altında görevini yerine getirmeye çalıştığı göz önünden bulundurulduğunda denetim elemanlarının dış etkilere karşı yeterli güvenceye sahip olmadığı ve oldukça zorlu bir eğitim sürecinden geçerek meslek hayatına başlayan denetim elemanları, diğer kurumlarda benzer işlerle uğraşan denetim elemanlarıyla aynı koşullara sahip olmamaları, maddi ve manevi anlamda yetersiz destek almaları ile nitelikleri itibariyle özel sektörde daha iyi imkanlarla çalışma fırsatı bulmaları gibi sebeplerle meslekten ayrıldığı sonucuna varılmıştır.

Bu sonuca göre, denetim elemanlarının vergi denetimi alanından karşılaştığı sorunların ortadan kaldırılması, ancak iyi kurulmuş bir vergi idaresi ve denetim sistemi ile mümkün olabilecektir. Bu ise, Türk vergi idaresinin, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de vergi kanunlarının yönetim ve uygulamasından sorumlu olan International Revenue Service (IRS)'ye benzer şekilde, müşterilerinin benzer ihtiyaçlarını karşılayan bir özel sektör organizasyonu şeklinde yapılandırılarak, müşteri odaklı bir yönetim anlayışına yönelmesi ile sağlanabilir. Bununla birlikte, vergi denetiminde etkinliğin sağlanabilmesi için üzerinde durulması gereken bir diğer konu, denetim elemanlarının sayısal olarak artışının sağlanmasıdır. Ayrıca denetim elemanlarının kamu veya özel sektörde çalışan diğer denetim elemanları ile benzer ücretler alması, turne görevlerindeki gündeliklerinin günümüz koşullarına uygun hale getirilmesi ve özlük haklarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

Etkin ve verimli bir denetim sistemine kavuşmak için vergi denetiminde bilgi iletişim teknolojilerinin aktif şekilde kullanılması sağlanmalıdır. Ülkemizde de vergi daireleri otomasyon sistemine geçirilmiştir. Bu bağlamda, kamu ve özel sektörden elde edilen verilerin işlenerek oluşturulduğu Veri Ambarı (VERİA)'nın sağlıklı şekilde kullanılarak, denetim elemanlarına gerekli bilgileri sağlayabilecek hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, yıllık denetim planlamaları yapılarak denetim elemanları arasında koordinasyon sağlanması denetimde etkinliği sağlayacak önemli bir faktördür. Bunun için denetim elemanlarının görev

ve yetkilerinin net sınırlarla belirlenmesi ile vergi denetimine yönelik standartlarının oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda, denetim elemanları incelemeler esnasında “hazineci” yaklaşımdan uzak durarak, objektif bir bakış açısıyla mükellef odaklı bir anlayış belirleyebilir.

Kaynakça

- Acar, İ., A ve Merter, M., E. (2004). Türkiye’de 1990 Sonrası Dönemde Vergi Denetimi ve Vergi Denetiminde Etkinlik Sorunu, *Maliye Dergisi*, 147, ss. 5-27.
- Akdağ, M. (2011). SPSS’de İstatistiksel Analizler, <https://goo.gl/bhFj8W>, (05.12.2016).
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Faktör Analizi: Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kuey/article/view/5000050785/5000048032>, ss.470-483, (05.12.2016).
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamaları*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Durmuş, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2011). *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*, Beta Basım, 4. Baskı, İstanbul.
- Ergen, Z. ve Kılınçkaya, L. (2014). Türkiye’de Vergi Denetim Sistemi ve Sistemin Aksaklıklarının Değerlendirilmesi, *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, 2014-1, ss. 281-304.
- Gerçek, A., Sarılı, M., A. ve Tezcan, K. (2006). 5345 Sayılı Kanun Çerçevesinde Gelir İdaresi İle Vergi Denetiminin Yeniden Yapılandırılmasının Değerlendirilmesi, <http://muhim.gen.tr/altresimler/yayin/21bfb6d0246c5e11ff.pdf> (03.04.2017).
- Gökmen, N. (2012). Vergi Denetiminde Yeniden Yapılanmaya Şimdi Daha Fazla İhtiyaç Var, *Vergi Dünyası Dergisi*, 370, ss. 6-13.
- Kalaycı, Ş., (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karyağdı, N. (2001). *Toplam Kalite Yönetimi ve Türk Vergi İdaresi*. Ankara Sanayi Odası Yayın No: 51. Ankara.
- Meriç, A., S. (2008). Vergi Denetimindeki Sorunlar ve Denetim Birimlerinin Yapılandırılması, http://www.stratejikboyut.com/article_detail.php?id=217, (05.12.2016).
- Organ, İ. (2008). *Vergi Denetimi ve Türkiye Uygulaması*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Sarılı, M., A. (2003). *Türkiye’de Gelir İdaresi İle Vergi Denetiminin Sorunları, Çözüm Önerileri ve Yeniden Yapılandırılması*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.
- Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı (VDKB), (2015), *2015 Faaliyet Raporu*, Strateji, Dış İlişkiler ve Veri Analizi Şube Müdürlüğü, Ankara.

EK 1. Anket Soruları

- Soru 1. Vergi denetim elemanlarının özlük haklarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.
- Soru 2. Vergi denetim elemanlarının kendilerini geliştirmeleri (yüksek lisans, yurtdışı görev ve yabancı dilini geliştirme gibi) konusunda yeterli desteği alamadığını düşünüyorum.
- Soru 3. Vergi denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almadığını düşünüyorum.
- Soru 4. Vergi denetim elemanlarının yeterli düzeyde ücret almamalarının iş konsantrasyonlarını etkilediğini düşünüyorum.
- Soru 5. Vergi denetim elemanlarının taciz, tehdit ve politik baskılar gibi dış etkilere maruz kaldığını düşünüyorum.
- Soru 6. Gerçekleştirilen vergi denetimleri esnasında bazı mükellefler tarafından rüşvet teklifi söz konusu olmaktadır.
- Soru 7. Vergi denetim elemanlarının dış etkenlere karşı, vergi incelemelerinde tarafsız ve objektif davranmalarını sağlayacak yeterli güvenceye sahip olduğunu düşünüyorum.
- Soru 8. Vergi denetim birimlerinin Gelir İdaresinden bağımsız olmasının denetim elemanlarını dış etkilerden koruyacağını düşünüyorum.
- Soru 9. Vergi denetim elemanlarına denetim esnasında gerekli materyallerin sağlanmadığını düşünüyorum.
- Soru 10. Mükelleflerin vergi denetimleri esnasında bazı bilgileri bile bile sakladığını düşünüyorum.
- Soru 11. Mükelleflerin denetim elemanlarına bildirdikleri resmi belgeler dışında gayri resmi olarak da belge düzenlemelerinin mümkün olduğunu düşünüyorum.
- Soru 12. Vergi denetim elemanı sayısının yeterli olduğunu düşünüyorum.

- Soru 13. Vergi denetim elemanlarının nitelik açısından yeterli olduğunu düşünüyorum.
- Soru 14. Eğitim ve fen bilimlerinden mezun olanların Vergi Müfettişliğine alınmasını doğru bulmuyorum.
- Soru 15. Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin “Vergi Müfettişliği” unvanı altında birleştirilmesinin denetimde etkinliği arttıracakını düşünüyorum.
- Soru 16. Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenlerinin “Vergi Müfettişliği” unvanı altında birleştirilmesinden önce denetim sisteminde çok başlılığın olduğunu düşünüyorum.
- Soru 17. VDK'nın vergi denetiminde çok başlılığa son vereceğini düşünüyorum.
- Soru 18. Eskiden vergi denetiminde “Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenleri” gibi dört farklı birimin bulunmasının kimlik ayrışmasına yol açtığını düşünüyorum.
- Soru 19. VDK ile birlikte yetki karmaşasının ortadan kalktığını düşünüyorum.
- Soru 20. Farklı unvanlara sahip vergi denetim elemanlarının bulunduğu eski sistemde unvan farklılığının iç çatışmaya sebep olduğunu düşünüyorum.
- Soru 21. Vergi denetim elemanlarının tek çatı altında toplanmasının vergi denetiminde planlama ve koordinasyon sorununu ortadan kaldıracakını düşünüyorum.
- Soru 22. VDK'nın mevcut sorunları ayrıntılı bir şekilde değerlendirerek oluşturulduğunu düşünüyorum.
- Soru 23. Vergi dairelerinin, vergi denetim elemanlarına yeterli bilgileri sağlama ve gerekli belgeleri temin etme konusunda yetersiz olduğunu düşünüyorum.
- Soru 24. Ülkemizde vergi denetimine tabi tutulacak mükelleflerin belirlenmesi konusunda isabetli seçimlerin yapılmadığını düşünüyorum.
- Soru 25. Mükelleflerin denetim yöntemleri ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum.
- Soru 26. Mükelleflerin “en iyi muhasebecinin en az vergi çıkaran muhasebeci” olduğunu düşündüğüne inanıyorum.
- Soru 27. Sık sık yapılan uzlaşmaların veya çıkarılan vergi aflarının mükelleflerin denetime ve denetim elemanlarına olan güvenini azalttığını düşünüyorum.
- Soru 28. Uzlaşma müessesinin varlığının vergi denetiminin etkinliğini azalttığını düşünüyorum.
- S 29. Vergi aflarının vergi denetiminin etkinliğini olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.
- Soru 30. Yakın zamanda vergi affı yapılacağını bilen mükelleflerin, vergisel yükümlülüklerini daha az yerine getireceğini düşünüyorum.
- Soru 31. Gerçekleştirilen vergi denetimlerinin yetersiz olduğunu ve bunun da bazı mükelleflere vergi kaçırma konusunda cesaret verdiğini düşünüyorum.
- Soru 32. Yakalanma ihtimalinin yüksek olduğunu düşünen mükelleflerin daha az vergi kaçıracağına inanıyorum.
- Soru 33. Vergi kaçırdığı sebebiyle bir defa cezalandırılan mükelleflerin tekrar denetlenmesinin daha caydırıcı olacağını düşünüyorum.
- Soru 34. Gerçekleştirilen vergi denetimlerinin vergi kaçırın mükelleflerin geçmiş beyanlarını düzeltmelerini ve kaçırdıkları vergileri ödemelerini sağladığını düşünüyorum.
- Soru 35. Ülkemizde uygulanan beyan esaslı sisteminin tam olarak işlemeyişinin vergi denetimini olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum.